

АНТИКОРУПЦІЙНА ПОЛІТИКА ТА АНТИКОРУПЦІЙНИЙ КОМПЛАЄНС

25.01.2024 11:53

Автор: **Краковська Анжеліка Євгеніївна**, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри господарського та адміністративного права юридичного факультету Донецького національного університету імені Василя Стуса

[Секція 2. Конституційне право. Конституційне процесуальне право. Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право. Митне та податкове право. Міжнародне право. Муніципальне право]

ORCID: 0000-0002-0577-8909

Питання, пов'язані з такими поняттями як корупція, запобігання корупції, антикорупційна політика, комплаєнс, антикорупційний комплаєнс тощо тривалий час знаходяться в полі зору науковців та практиків як України, так і міжнародного співтовариства. Від років проголошення незалежності України корупція розглядається як загроза національній безпеці; негативне явище; сукупність різних за характером і ступенем суспільної небезпеки корупційних діянь, правопорушень (кримінальних, адміністративних, дисциплінарних та ін.), а також порушень етики поведінки посадових осіб, пов'язаних із вчиненням цих діянь. Корупція в будь-яких її проявах є однією з найнебезпечніших проблем сучасного суспільства, і саме тому Україна як і більшість держав, застосовує широкий спектр заходів запобігання та протидії корупції.

Застосування таких заходів передбачено різними нормативно-правовими актами. Слід зазначити, що українське антикорупційне законодавство розроблено відповідно до Конвенції ООН проти корупції [1] та Кримінальної та Цивільної конвенцій Ради Європи про корупцію [2; 3], Додаткового протоколу до Кримінальної конвенції. Відповідно до вимог статті 18 Закону України «Про запобігання корупції» [4] та на виконання завдання, визначеного у підрозділі 4.3 розділу «Антикорупційна політика» Програми діяльності КМ України [5], прийнято Закон України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки» [6]. Метою вищезгаданого закону є досягнення суттєвого прогресу у запобіганні та протидії корупції, а також забезпечення злагодженості та системності антикорупційної діяльності усіх органів державної влади та органів місцевого самоврядування, передусім завдяки затвердженню та успішній реалізації Антикорупційної стратегії на 2021–2025 роки. Крім того, виконання Державної антикорупційної програми на 2023–2025 роки, також сприятиме подальшій роботі щодо набуття Україною членства в ЄС, Північноатлантичному Альянсі (НАТО), Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) [7].

У вищезгаданій Антикорупційній стратегії зазначено, що результати соціологічних досліджень засвідчують, що частка громадян, які мають безпосередній досвід корупції, протягом останніх років суттєво зменшилася (з 60% у 2013 році до 40% у 2020 році), спостерігається поступове покращення порівняльних показників рівня корупції в Україні (відповідно до даних міжнародної організації «Transparency International» у період з 2013 по 2019 рік Індекс сприйняття корупції (ІСК) в Україні зріс із 25 до 30 балів). Це підтверджує, що досягнутий за ці роки прогрес є повільним і не задовольняє суспільство. Однак, відповідно до проведеного дослідження у 2022 році, то в рейтингу ІСК Україна отримала 33 бали із 100 можливих (тобто у період вже з 2013 по 2022 роки Індекс зріс з 25 балів до 33 балів; проте у глобальному рейтингу за підсумками 2022 року Україна посіла 116-те місце із 180 країн). Слід також зазначити, що Європейська комісія у висновку щодо заявки України, поданої на членство в Європейському Союзі у червні 2022 року зазначила, що Україна досягла значного прогресу на шляху до верховенства права, проте подальша боротьба з корупцією залишається однією з основних вимог суспільства. Крім того, суттєво сповільнюється економічне зростання через низькі темпи реалізації антикорупційної політики в Україні, а поширеність корупції та недовіра до судової системи є основними перешкодами до залучення іноземних інвестицій в Україні. Концентрація зусиль на впровадження антикорупційної політики дасть змогу Україні у найближчі роки наздогнати показники ІСК держав-членів ЄС, і за 10 років досягти середньоєвропейських значень вищезгаданого Індeksu.

З поняттями «антикорупційна політика» та «державна антикорупційна політика», пов'язане і поняття «антикорупційний комплаєнс». Слово «комплаєнс» (compliance) походить від англійського «to comply» (виконувати, відповідати певним вимогам, стандартам тощо). Compliance – це система заходів щодо управління ризиками недотримання вимог: законів України та інших країн; інших нормативних документів (стандартів, правил тощо); етичних норм (кодексів поведінки) тощо. В свою чергу, антикорупційний комплаєнс – це система заходів щодо управління ризиками недотримання вимог законів України та інших країн, інших нормативних документів, стандартів та етичних норм (кодексів поведінки), що стосуються боротьби з корупцією [8, с. 12-14].

Українське законодавство в сфері регулювання антикорупційного комплаєнсу складається з низки міжнародних конвенцій, які ратифіковані в Україні, а також з українських законів та підзаконних нормативно-правових актів, які були розроблені і прийняті на виконання існуючих антикорупційних законів України.

Слід зазначити, що в Україні, як у правовій державі, має бути наявний якісний процесуальний механізм, в тому числі детальної нормативної алгоритмізації процедури прийняття рішень та вимог до їх змісту та форми, підвищення цінності комплаєнсу при вирішенні питання про його виправданість і вмотивованість [9, с. 4]. Цього можна досягти шляхом оновлення законодавства та приведення його у відповідність з міжнародними стандартами та стандартами ЄС. При цьому не можна ігнорувати роботу щодо створення належних механізмів комплаєнсу, оскільки це неминуче згенерує неприйнятно високі ризики у діяльності юридичних осіб, постає питання сам факт їх існування.

Зазначимо, що антикорупційний комплаєнс включає в себе і комплаєнс-контроль, який пов'язаний із системою етики, загальними правилами етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, з нульовою толерантністю до корупції, постійною оцінкою корупційних ризиків, системою, що може надавати відповідні запобіжники. Норми, які регулюють правила етичної поведінки вищезгаданих осіб, містяться у різних законодавчих актах України, серед яких закони України «Про запобігання корупції», «Про державну службу», «Про службу в органах місцевого самоврядування», наказ НАДС України, яким затверджені Загальні правила етичної поведінки державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування та інші акти. Однак, вони містять певні недоліки, які потрібно усунути. Тут доречним буде звернутися до Рекомендації Ради Європи стосовно формування політики у сфері публічної етики на місцевому рівні 2023 року [10], що містить огляд правової та інституційної бази України з питань публічної етики, її аналіз, огляд європейських стандартів та практики в цій сфері, а також пропозиції, відповідно до яких необхідно вдосконалити національну законодавчу базу України щодо публічної етики на місцевому рівні, а також розробити типові кодекси та правила поведінки, адаптовані до конкретних груп публічних службовців.

Підсумовуючи, слід зазначити, що поняття антикорупційна політика та антикорупційний комплаєнс взаємопов'язані між собою. З врахуванням міжнародних актів та стандартів, нормативно-правові акти, що регламентують ці питання в Україні потребують удосконалення через прийняття нових нормативно-правових актів, а також через внесення змін і доповнень до існуючих, наприклад з питань щодо: комплаєнс-контролю, який допоможе мінімізувати корупцію; запровадження в органах державної влади та місцевого самоврядування комплаєнс-системи, яка буде передбачати заходи, що допоможуть запобігти репутаційним втратам, усунути можливі ризики ще на етапі їх потенційного виникнення, запобігти конфлікту інтересів тощо. Зазначене вище також можна реалізувати через розробку антикорупційних стратегій, розширення системи антикорупційних уповноважених, роботу над етичними «кодексами» (code of conduct).

Список використаних джерел:

1. Конвенція ООН проти корупції: Конвенція Організації Об'єднаних Націй від 31 жовтня 2003 року № 995_c16. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text.
2. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173): Конвенція Ради Європи від 27 січня 1999 року № 994_101. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101#Text.
3. Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією: Конвенція Ради Європи від 04 листопада 1999 року № 994_102. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_102#Text.
4. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року №1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
5. Про затвердження Програми діяльності Кабінету Міністрів України: Постанова КМ України від 12 червня 2020 року № 471. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/471-2020-%D0%BF#Text>.
6. Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки: Закон України від 20 червня 2022 року № 2322-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text>.
7. Державна антикорупційна програма на 2023 – 2025 роки: Постанова КМ України від 4 березня 2023 року № 220. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2023-%D0%BF#top>.
8. Антикорупційний комплаєнс. Посібник для програм з підготовки осіб, відповідальних за реалізацію антикорупційної програми. Київ, 2023. 219 с.

9. Oleh Prudyvus, Viktor Koshchynets, Oleksandr Basai, Nataliia Nestor, Anzhelika Krakovska. The Independence of Judges as a Criterion for Assessing the Efficiency of Court Activities In the Conditions of the Reform of the Judicial System of Ukraine. Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues. Volume 23, Issue 4, 2020. (Scopus). URL: <https://www.abacademies.org/articles/the-independence-of-judges-as-a-criterion-for-assessing-the-efficiency-of-court-activities-in-the-conditions-of-the-reform-of-the-9464.html>.

10. Рекомендації стосовно формування політики у сфері публічної етики на місцевому рівні, підготовлені Програмою Ради Європи «Підсилення доброго демократичного врядування і стійкості в Україні». URL: https://www.slg-coe.org.ua/wp-content/uploads/2024/01/PAD_Public-ethics-at-local-level-in-Ukraine_CEGGPAD202313_UKR.pdf.